

MÍSTO CESTOVNÍHO RUCHU V EKONOMICKÝCH AKTIVITÁCH STÁTU

Karel Lacina

Ústav veřejné správy a práva, Fakulta ekonomicko-správní, Univerzita Pardubice

Abstract: *The paper deals with the main trends in the development of the so called „tourism industry“ in the European continent predominantly in the end of the 20th and the beginning of the 21st centuries. Its role in the economic life of the European states - including the Czech Republic - is demonstrated by the concrete figures.*

Key words: tourism industry, employment, creation of the work places through the development of the tourism industry, World Tourism Organization, „Tourism 2020 Vision„

1 Úvod

Cestovní ruch je dnes v celosvětovém měřítku všeobecně pokládán za jeden z důležitých dynamicky se rozvíjejících sektorů ekonomiky mnoha států naší planety. V současnosti především plní závažnou ekonomickou, rekreačně zdravotnickou a kulturně poznávací roli. Rozvoj turismu nesporně vytváří stimuly pro akceleraci vývoje nejednoho odvětví národní ekonomiky (v první řadě dopravy, stavebnictví, obchodu, bankovníctví) a rovněž kultury a sportu. Odvětví cestovního ruchu se velikostí svého obrátu v celosvětovém měřítku řadí na třetí místo - za automobilový a ropný průmysl.

Význam cestovního ruchu tudíž zdaleka přesahuje hospodářskou sféru. Zejména vytvářením nových pracovních míst podstatně přispívá ke snižování interregionálních disparit. Podnikatelské subjekty působící v cestovním ruchu patří ke stále důležitějším zaměstnavatelům. I z uvedeného důvodu je přínos cestovního ruchu mimo jiné k uskutečňování cílů soudobé regionální politiky státu dlouhodobě oceňován. Jinými slovy to znamená, že koncepce rozvoje regionální politiky v sobě zahrnují i konkrétní záměry dotýkající se oblasti turistických aktivit. V uvedené souvislosti je možno připomenout, že v posledním desetiletí význam regionální politiky, včetně orientace na upřednostňování turistických aktivit, v Evropské unii jako celku výrazně vzrůstá. Unijní regionální politika přispěla k poměrně rychlému rozvoji ve Španělsku, Řecku, Portugalsku a Irsku, tedy v ještě relativně nedávno méně vyspělých státech Evropské Unie.

Stimulaci pro rozvoj cestovního ruchu jak v Evropě, tak v mimoevropských zemích a regionech, v nemalé míře představuje skutečnost, že se ve všech ekonomicky vyspělých zemích stal nedílnou součástí životního stylu. Rovněž z uvedeného důvodu jsme v posledních letech svědky toho, že se zvyšují nároky hostů na turistický pobyt a na dovolenou. Zákonitě si vynucující vytváření moderních strategií a forem cestovního ruchu, zaměřených na zážitky, kulturu, ozdravné programy, sport a na různé formy vzdělávání a zkvalitňování jejich organizace.

2 Vývoj cestovního ruchu

Statistické údaje hovoří o tom, že v současnosti v Evropské unii na cestovním ruchu přímo či nepřímo závisí 23,8 milionů pracovních míst, což reprezentuje 11,8 % celkové zaměstnanosti. Další data informují, že turismus celosvětově pro 38 % států naší planety představuje klíčový zdroj devizových příjmů. Svými přímými a nepřímými efekty se podílí cca 10,9 % na hospodářské výkonnosti EU, přičemž podle odhadů by v roce 2016 mohl tento podíl překročit 12 %. V této souvislosti Světová organizace cestovního ruchu (World Tourism Organization - WTO) působící v rámci soustavy Organizace spojených národů například

uvádí, že se celosvětově mezi léty 1950 - 2000 jen rozsah příjezdového cestovního ruchu zvýšil přibližně 27krát (z 25 milionů na 670 milionů příjezdů).

Data zveřejněná výše zmíněnou Světovou organizací cestovního ruchu rovněž dokládají, že v roce 2000 v celosvětovém měřítku v porovnání s předcházejícím rokem vycestovalo za hranice mateřské země o 34 milionů lidí více. Celkem toho roku na naší planetě cestovalo téměř 700 milionů osob, což reprezentovalo v porovnání s rokem 1999 přírůstek o 5,1 %. Nárůst se nejvíce projevil ve východní Asii a v pacifické oblasti - včetně Austrálie a na Středním Východě. Více než 40 % z celosvětového přírůstku počtu turistů se ovšem tradičně realizovalo v Evropě¹. Další údaje hovoří o tom, že o čtyři roky později, v roce 2004, počet mezinárodních příjezdů dosáhl rekordních 763 milionů příjezdů, což v porovnání s rokem 2003 reprezentovalo vzrůst o 11 %.

Obdobně jako v dalších evropských zemích obliba turismu jako společenské aktivity v České republice dlouhodobě stoupá. Zejména v letech 1991 - 1995 byly zaznamenány rekordní roční přírůstky příjíždějících turistů nejen do České republiky, nýbrž i do dalších středoevropských států. Zatímco později došlo ke snížení počtu příjezdů do Maďarska a do Polska, v České republice jsme naopak ve stejném období zaznamenali téměř zdvojnásobení příjezdů turistů (z 3,38 milionů v roce 1995 na 5,48 milionů v roce 1998). Pozitivní trend pokračoval i v následujících letech. Počet příjíždějících návštěvníků (včetně takových, kteří u nás stráví pouze jeden den) se v roce 2004 zvýšil o 4,8 %. V roce 2005 se cestovní ruch na tvorbě hrubého domácího produktu podílel 13,8 % a vytvářel 12,9 % pracovních míst. Takřka paralelně se zkvalitňovala i propagace cestovního ruchu. Aktivně jsou propagována především města, v nichž je koncentrována většina hotelových zařízení. Nicméně země střední a východní Evropy si pomalu začínají uvědomovat, že se jejich turistické hodnoty nacházejí i mimo velká města.

Z pohledu integrující se Evropy:

- *roční tempo růstu turistických služeb se na našem kontinentu ustálilo na hodnotě 3 % - 4 %;*
- *turistika přispívá pozitivně ke zlepšování platební bilance jak Evropské unie jako celku, tak i jejich členských států;*
- *pozitivní dopad rozvoje turistiky na zaměstnanost je obtížné zcela exaktně vyjádřit. Nicméně lze odhadnout, že dnes v turistických službách na evropském kontinentu pracuje zhruba devět miliónů lidí .*

I když masové cestování lze právem označit za jeden z fenoménů přelomu dvacátého a jednadvacátého století, z historického pohledu představuje aktivitu, jejíž počátky lze klást již do období rozvoje takových starověkých civilizací, jakými byly Sumerská, Perská, Egyptská říše a stát Féničanů. Jde tudíž o fenomén, který je starý více než čtyři tisíce let. Na evropském kontinentu je ovšem cestovní ruch mnohem mladšího data. Nicméně četné doklady o něm nacházíme v písemných dokumentech ze starého Řecka a Říma. Z té doby v Evropě pocházejí i první dochované popisy zemí a cest, mapy a cestovní průvodci.

K podstatně dynamičtějšímu rozvoji cestovního ruchu ovšem začalo v kontinentálním a následně i v globálním měřítku docházet teprve od devatenáctého století. Tehdy na jeho vývoj pozitivně působila zvláště celková demokratizace společenského života spolu s rozvojem průmyslu a dopravy. Průkopníkem organizovaného cestovního ruchu a zakladatelem jeho moderního pojetí byl především Angličan Thomas Cook. Nejrychleji se cestovní ruch rozvíjel teprve až od přelomu čtyřicátých a padesátých let dvacátého století, kdy začaly být ve větším

---

¹ Mag. Consulting : „ Cestovní ruch v roce 2000“, C.O.T. business, červen 2001, s. 9

měřítku zakládány hotelové společnosti a řetězce. Zvláště od sedmdesátých let minulého století celosvětově příjmy z cestovního ruchu mnohonásobně vzrostly.

Uvažujeme-li z globálního i z českého pohledu o cestovním ruchu jako takovém, lze konstatovat, že se vedle nesporně pozitivního vlivu na vytváření rostoucího počtu pracovních míst v obcích a v regionech :

- významně se podílí na tvorbě hrubého domácího produktu,
- pozitivně ovlivňuje platební bilanci státu,
- spolupodílí se na tvorbě příjmů státního rozpočtu,
- má vliv na zvyšování příjmů místních rozpočtů,
- přispívá ke stimulaci investičních aktivit.

K hlavním charakteristickým rysům soudobého cestovního ruchu patří zejména sedm základních specifíků služeb cestovního ruchu. Jsou jimi:

- kratší expozitura služeb,
- výraznější vliv psychiky a emocí na nákup konkrétních služeb a jejich balíčků,
- poměrně značný důraz kladený na vnější stránky poskytování služeb,
- zvýšený význam úrovně poskytovaných služeb a image příslušného podnikatelského subjektu,
- složitější a proměnlivější distribuční cesty příznačné pro cestovní ruch jako celek,
- větší vzájemná závislost partnerů zajišťujících služby ,
- jistá hrozba spočívající v nebezpečí snazší možnost kopírování nabízených služeb konkurencí².

Nejednou se uvádí i dalších osm podstatných rysů cestovního ruchu, jež jsou charakterizovány následovně:

- cestovní ruch má výrazně sezónní povahu,
- charakteristickým prvkem je vysoký podíl lidské práce,
- skutečnost, že rozvoj cestovního ruchu je dosti významným způsobem podmíněn politicko-správními podmínkami toho či onoho státu,
- trh je silně determinován místními přírodními faktory a dalšími jevy, které nejsou vždy předvídatelné,
- s předcházejícím faktem je spjata místní vázanost turistických - služeb (znamená to, že cestovní ruch je bezprostředně spojen s územím, v němž se nabízí a který je určován
- jak kvalitou jeho přírodního prostředí, tak profesní připraveností poskytovatelů služeb),
- poptávka po službách cestovního ruchu je výrazně ovlivňována důchody obyvatelstva, fondem volného času, cenovou hladinou nabízených služeb, spotřebitelskými preferencemi, módou a prestiží, motivací a celkovým způsobem života,
- nabídku silně ovlivňuje také rozvoj a využívání techniky a technologií (v první řadě internetu a informačních a rezervačních systémů).

Na druhé straně je nutno objektivně konstatovat, že cestovní ruch v sobě skrývá i jistá negativa, jimiž jsou jimi především:

- rychlá a často necitlivá výstavba zařízení cestovního ruchu,
- poškozování přírodního prostředí masovou turistikou,
- částečné potlačování sociální identity místního obyvatelstva,

---

² Podrobněji: Morrison, A. M. Marketing pohostinství a cestovního ruchu. Praha: Victoria Publishing, 1995, s. 38 – 47, ISBN: 80- 85605-90-2

- *růst narkomanie (spojený s pašováním drog), nárůst prostituce v turisticky přitažlivých oblastech a v některých případech (v první řadě v mimoevropských oblastech) i stupňování rasového napětí.*

Výše uvedené faktory jsou nesporně varující a představují limity pro další rozvoj turistických aktivit především na evropském kontinentu.

Na růst významu cestovního ruchu mají nesporně nemalý vliv i důsledky technologických změn, jež na počátku 21. století poměrně výrazně determinují chování poměrně značného množství lidí. K nim, jak v Evropě, tak v dalších státech, můžeme připočítat:

- *celkové zkvalitňování dopravní infrastruktury pozitivně působící hlavně na rozvoj automobilismu,*
- *relativní snížení přepravních nákladů prakticky ve všech typech dopravy, příznačné pro přelom dvacátého a dvacátého prvního století (zprístupňující cestování daleko většímu počtu obyvatel než kdykoli v minulosti),*
- *zdokonalování moderních informačních a komunikačních prostředků.*

Pokud jde o prognózu dalšího vývoje cestovního ruchu, s přihlédnutím k pozitivním výsledkům jeho vývoje dosaženého na přelomu dvacátého a dvacátého prvního století Světová organizace cestovního ruchu předpokládá, že do roku 2010 vzroste počet příjezdů turistů ve světě na 937 miliónů (z toho v Evropě na 476 miliónů příjezdů). Prognóza WTO do roku 2010 prognózuje pro východní Asii roční průměrný přírůstek ve výši 6,7 % . Na dalším místě z hlediska přírůstku příjezdů turistů by se podle této předpovědi měla nacházet Jižní Asie (6,1 %), země amerického kontinentu (4,1 %) a Evropa (2,6%). Největší nárůst cestovního ruchu je tudíž prognózován pro region východní Asie a Tichomoří. V dané souvislosti WTO vyslovila předpoklad, že podíl Evropy na cestovním ruchu bude klesat, a to na 51 % v roce 2010.

Tatáž Světová organizace cestovního ruchu vypracovala závažný analytický materiál nesoucí označení „Tourism 2020 Vision“, který se stal důležitým prognostickým dokumentem. Podle jeho autorů by se v roce 2020 z jedné země do druhé v průběhu jednoho kalendářního roku mělo přepravit 1,56 miliardy turistů, což by předpokládalo roční míru růstu až 4,15 %. Cestování mezi kontinenty by mělo růst rychleji než pohyb v rámci kontinentů (zatímco v roce 1995 představovaly 24 % všech příjezdů, v roce 2020 by to mělo být 30 %). Do Evropy by mělo v roce 2020 přijet 717 miliónů turistů. Nejnižší objem příjezdů se očekává zejména v západní Evropě. Naopak střední a východní Evropa by mohla v roce 2020 v uvedeném směru předstihnout západní Evropu. Evropa jako celek by si měla zachovat prioritní pozici v celosvětovém cestovním ruchu. Na druhé místo by se měla dostat východní Asie a Pacifik.

Z Evropy by mělo v roce 2020 vycestovat 728 miliónů turistů, což představují roční míru růstu okolo 3,47 %. Ta by ovšem byla pod světovým průměrem, který by měl dosáhnout 4,15 %. Předpokládá se, že nejvíce evropských turistů bude i nadále vyjíždět ze západní Evropy. Na prvním místě ve světovém měřítku by měli i nadále zůstat Němci, v jejichž případě se předpokládá, že budou tvořit desetinu všech vyjíždějících turistů. Na druhém místě by měli Američané vystřídat Japonci. Největší změna se očekává na čtvrtém místě, kam by se měli propracovat Číňané, dnes umístění ve třetí desítku.

Výše uvedené odhady dokládají, že Evropa doposud zůstává největším světovým trhem vyjíždějících turistů. Nicméně její podíl na celosvětové turistice by měl klesat, a to z 55 % v roce 1995 na 47 % v roce 2020. Největšími světovými velmocemi by se v roce 2020 měly stát Čína se 130 miliony návštěvníků (podíl 8,3 %), následovaná Francií se 106 miliony (6,8 %) a USA se 102 miliony (6,6 %). Naproti tomu je možno reálně předpokládat pokles

intenzity cestovního ruchu v některých mimoevropských regionech: šlo by zejména o takové, které jsou ohroženy útoky ze strany teroristů a vážnými chorobami.

3 Závěr

Pokusíme-li se specifikovat místo České republiky v globálních prognózách vývoje cestovního ruchu, podle WTO by mohla v roce 2020 patřit k desítce nejnavštěvovanějších zemí světa. V tomto roce by k nám teoreticky mělo přijet až 44 milionů turistů, což by představovalo 2,7% podíl na celosvětovém trhu cestovního ruchu. Mimo již tradiční oblasti zájmu zahraničních a domácích návštěvníků, jimiž jsou hlavní město Praha, vybrané lokality jižních, západních, východních Čech a Moravy, se ve shodě se západoevropskými trendy předpokládá rostoucí zájem zahraničních návštěvníků o méně známé lokality a regiony s venkovským charakterem krajiny. Šlo by o jisté kopírování tendence příznačné pro některé země západní Evropy akcentující potřebu většího sepejetí člověka s přírodou, jež by povzbudilo vytváření potřebných alternativních forem cestovního ruchu .

Literatura:

- [1] Mag. Consulting. Cestovní ruch v roce 2000. C.O.T. business, červen 2001, s. 9
- [2] MORRISON, A. M. Marketing pohostinství a cestovního ruchu. Praha: Victoria Publishing, 1995, s. 38–47, ISBN 80- 85605-90-2
- [3] FORET, M., FLORETOVÁ, V. Jak rozvíjet cestovní ruch. Praha, 2001, s. 19-20
- [4] STRÍLEČEK, F. Nepřímá podpora cestovního ruchu v Evropské unii. In: „Cestovní ruch, regionální rozvoj a školství“, Tábor 1997, s. 3-10
- [5] Koncepce státní politiky cestovního ruchu 2002–2007. Praha, 2002.
- [6] MINÁŘ, P. a kol. Technika, management a marketing v cestovním ruchu. Gaudeamus (Hradec Králové) 1996, s. 42
- [7] VAŠKO, M. Cestovní ruch a regionální rozvoj. Praha 2002, s.46

Kontaktní adresa:

Prof. PhDr. Karel Lacina, DrSc.
University of Pardubice
Faculty of Economics and Administration
Institute of Public Administration and Law
Studentská 84
53210 Pardubice, Czech Republic
e-mail: karel.lacina@upce.cz
tel. č. 466036236